

InfoMigjorn

Butlletí digital
sobre llengua
catalana

Núm. 1.337
4 de juliol del 2017

SUMARI

- 1 Joan Bosch ▶ Un tast de català d'Elna (7): les partícules negatives
- 2 Lluís Garcia, Bernat Joan, Ferran Suay ▶ En tenir les eines, farem la feina
- 3 Teresa Tort ▶ La catalanofonia, entre la fragilitat i la resistència
- 4 Josep Lacreu ▶ Una miqueta d'orde
- 5 Albert Pla Nualart ▶ Ben educat, mal educat, beneducat, maleducat
- 6 Rudolf Ortega ▶ Territori 'lo'
- 7 Bel Zaballa ▶ Si de debò volem feminitzar el llenguatge
- 8 David Paloma ▶ Fer-se llegir
- 9 Llengua Nacional ▶ Índex del núm. 99 (2n trimestre del 2017)
- 10 Enllaços i convocatòries

InfoMigjorn és un butlletí setmanal que recull informacions d'actualitat sobre llengua catalana.

ISSN 2462-7003 Elaborat i distribuït per la Xarxa de Mots

Subscripcions: <http://migjorn.cat/alta.php> Adreça de contacte: infomigjorn@migjorn.cat   @InfoMigjorn

1 Les partícules negatives

Un tast de català d'Elna (7)

Joan Bosch

En català, una frase simple sense cap marcador específic és una frase afirmativa: «*Sé parlar occità*». Per exprimir el contrari hi cal afegir una partícula negativa. La partícula principal de negació és la partícula *no* que anteposem al verb: «**No** *sé parlar occità*». Antigament el català septentrional funcionava d'aquesta manera. Ho atesten algunes dites populars: «*A Bages, no hi vages si parents o amics no hi hages!*». Al fil del temps, i sobretot per influència occitana, la partícula *no* (pronunciada *nu* a la plana del Rosselló) es va afeblir i la gent va prendre per habitud de reforçar-la sistemàticament amb la partícula *pas*: «**No** *sé pas parlar occità*». Conjuntament, el *no* va desaparèixer dels llocs on no era imprescindible per arribar a la forma actual: «*Sé pas parlar occità*». Aquest canvi ja s'havia produït en occità alguns segles abans: «*Non sabi parlar catalan*» ⇒ «*Sabi pas parlar catalan*». A França, podem constatar la mateixa evolució en el llenguatge del carrer: «*Je sais pas parler occitan*» en lloc de «*Je ne sais pas parler occitan*».

Ara, veurem amb més detalls com es construeixen les frases negatives en català septentrional:

1. Per construir una frase negativa, els rossellonesos afegeixen la partícula *pas* directament després del verb. Al Rosselló, aquesta partícula no té sentit adverbial:

Tinc pas fam.

2. Quan hi ha més d'un verb, l'un darrere de l'altre, la partícula *pas* va sempre darrere del primer:

Ho ha pas fet, ho vol pas fer i ho farà pas!

El vaig pas poder ajudar.

3. La partícula *pas* es pot aparellar amb uns altres termes de polaritat negativa com ara *gaire* (o l'equivalent dialectal *guaire*), *gota*, *enlloc*, *gens* (o l'equivalent dialectal *ges*), *més*, *pus*, *mai*, *res* (o la variant *re*), *cap*, *ningú* (o l'equivalent dialectal *dingú*) sempre que *pas* sigui el primer terme de la parella:

Avui, tinc pas guaire briu per treballar.

És que fa dues setmanes que tenim pas gota de repòs.

*I si anàvem a saludar en Josep. De noves d'ell, fa temps que ne tenim **pas ges**.*

*Pensavi que seria al mercat i el trapem **pas enlloc**?*

*El darrer cop que me va parlar, me va dire que vindria **pas més** a Elna!*

*És **pas possible**! El veurem **pas pus**?*

*Tal qual com vos ho dic... Ha renyit amb tothom i sabrem **pas mai** per què.*

*I bé quina una! Nosaltres, en sabíem **pas re** de tot això!*

*I jo, tampoc, ne tinc **pas cap** explicació!*

*Una cosa tan incoherent, hi ha **pas dingú** que la pugui comprendre!*

4. Aqueixes parelles encapçalades per *pas* no són indissociables. Un verb s'hi pot posar entremig:

*El vaig **pas** trobar **guaire** espavilat.*

*D'aquí estant, el podrem **pas** veure **gota**.*

*El vaig **pas** trobar **enlloc**.*

*Quan ho va sapiguer, va **pas** sere **ges** content.*

*La vaig **pas** veure **més** amb la seua amiga.*

*Va **pas** venir **pus** a casa a demanar ajuda.*

*Va **pas** revelar **mai** el seu secret.*

*Va **pas** fer **res** de tota la setmana.*

*Va **pas** tenir **cap** gest de generositat.*

*Vam **pas** veure **dingú** en travessant la vila.*

5. Ara, les parelles amb *més*, *pus* i *mai* resisteixen més que les altres a aquesta intromissió:

*La vaig **pas més** veure amb la seua amiga.*

*Va **pas pus** venir a casa a demanar ajuda.*

*Va **pas mai** revelar el seu secret.*

6. Quan el segon terme de la parella passa davant (en el cas d'una exclamació emfàtica, per exemple), la partícula *pas* esdevé incorrecta. La cal reemplaçar per *no*. Ara, dialectalment, aquest *no* tendeix a desaparèixer:

*Cremat! **Enlloc no** el traparem!* (i dialectalment amb omissió del *no*: *Cremat! **Enlloc** el traparem!*)

*Pobret! D'eixorit, **gens no** n'ha sigut!* (i dialectalment: *Pobret! D'eixorit, **gens** n'ha sigut!*)

*D'això, **mai no** me'n va parlar!* (i dialectalment: *D'això, **mai** me'n va parlar!*)

*De tot això, **res no** en sabrem!* (i dialectalment: *De tot això, **res** en sabrem!*)

*Dels meus amics, **cap no** va venir!* (i dialectalment: *Dels meus amics, **cap** va venir!*)

*Això, **dingú no** m'ho ha dit!* (i dialectalment: *Això, **dingú** m'ho ha dit!*)

7. Seguint les mateixes regles, la partícula *pas* pot formar triplets com ara: «pas mai cap», «pas mai enlloc», «pas mai més», «pas mai pus», «pas guaire més», «pas guaire pus», «pas enlloc més», «pas enlloc pus», «pas res més», «pas res pus», «pas dingú més», «pas dingú pus», «pas cap més», «pas cap pus», «pas cap bri», etc.:

*En trobarem **pas més enlloc**.*

*En sé **pas res pus**.*

*Nos en donarà **pas cap més**.*

***Pas mai dingú** nos va saludar.*

*Té **pas cap bri** de seny!*

8. I podem enganxar fins a cinc partícules negatives les unes darrere les altres:

*En trobarem **pas**.*

*En trobarem **pas mai**.*

*En trobarem **pas mai cap**.*

*En trobarem **pas mai cap enlloc**.*

*En trobarem **pas mai cap enlloc més**.*

9. Al Rosselló encara existeix la forma arcaica *non* de l'adverbi de negació *no*, fossilitzada en l'expressió *non pas*, variant septentrional de *no pas*:

*M'estimi millor ella que **non pas** ell.*

10. La partícula *pas* tota sola no pot servir de resposta:

–Sabes parlar occità?

–No.

11. Remarquem que l'adverbi *poc* també fa ofici de partícula negativa i que la negació adversativa es fa amb *poc* o *poc que*. No es pot fer amb *no... pas*, perquè *pas* no té sentit adversatiu en català septentrional:

Poc ho sé. I si li demani, poc que m'ho dirà!

Remarquem que en la frase precedent, la forma gramaticalment correcta és: «*I si li ho demani*». En aquest cas, en el parlar dialectal, els rossellonesos ometen el pronom neutre *ho*. És la mateixa incorrecció que fan els francesos quan diuen «*et si je lui demande*» en lloc de «*et si je le lui demande*».

12. Per acabar, remarquem que les partícules negatives perden el seu caràcter negatiu en frases interrogatives o en frases que exprimeixen un dubte o una eventualitat:

Te faria pas plaer de venir amb nosaltres?

Si mai t'ho diuen, ho repeteixis pas!

Glossari:

trapar	trobar
cremat!	interjecció que marca una sorpresa desagradable
eixorit	eixerit

2 En tenir les eines, farem la feina

Lluís Garcia, Bernat Joan i Ferran Suay

Revista de Catalunya, [núm. 297](#), primer trimestre del 2017 @RevistadeCat

Reproduïm tot seguit un **extracte** de l'article original, que podeu llegir íntegrament en aquest enllaç: http://www.migjorn.cat/pdf/garcia-joan-suay_eines.pdf

De la (mala) situació actual de la llengua catalana

Si bé la història lingüística individual es desenvolupa al llarg de pocs anys, des de l'aprenentatge d'una llengua a la infantesa, fins l'aprenentatge d'altres llengües i el seu ús segons els diversos contextos socials, la història lingüística d'un territori es compta en segles. Així, l'íber tardà devers sis segles a desaparèixer totalment a partir de la dominació romana del seu territori, i el grec sobrevisqué a set segles de dominació otomana. Certament, els canvis lingüístics d'un territori depenen de moltes causes, però la causa principal és el domini

militar d'un poder forà sobre la nació assentada al territori, poder que imposa la seva llengua sobre els vençuts. És un mecanisme que s'observa al llarg de tota la història i en tot el planeta. De manera que l'erosió de l'ús del català que hom observa actualment a Catalunya és el producte de tres segles de domini forà directe. Igualment, la recuperació de la normalitat lingüística del català no serà tampoc ràpida, en un parell d'anys.

Com imposa un poder militar forà la seva llengua a un territori conquerit? Primer de tot, prohibint la llengua de la societat vençuda en tots els àmbits, civil, judicial, religiós, polític, etc., substituint-la per la llengua imposada, fins i tot arribant a esborrar la llengua prohibida de carrers, monuments, cementeris o temples. En segon lloc, castigant, per diversos mitjans segons les circumstàncies, l'ús de la llengua prohibida per part dels seus parlants, tot creant-hi així en ells la «certitud» de la inservibilitat de la seva llengua, mitjançant el mecanisme psicològic de la desemparança apresada. Aquesta inservibilitat impregna, a més, la llengua dels dominats de «lletjor» i de «primitivisme». La dificultat de superar la desemparança apresada, fa que els parlants de la llengua prohibida mantenguin el seu no ús fins i tot quan han minvat, o desaparegut, les prohibicions explícites i les coercions reals. En tercer lloc, evitant que la llengua perseguida sigui ensenyada a l'escola, circumstància més i més important quant més complexa és una societat i, per tant, més dependent de l'escriptura. I, en quart lloc, afavorint la immigració al·lòfona, pel procediment usual del «re poblament» amb gent parlant de la llengua imposada. Quan aquests «re poblaments» programats i coercitius no són possibles, com passa en les situacions polítiques «civilitzades», cal evitar de totes totes que els immigrants al·lòfons, i no necessàriament de la llengua imposada, s'integrin en el país d'acolliment. Els fills dels immigrants al·lòfons no trobaran la llengua del país a l'escola i els adults també seran marcats per la desemparança apresada en relació a la llengua del país. En definitiva, cal estroncar el procés normal d'adaptació i d'integració, més o menys llarg segons les circumstàncies, dels immigrants al seu nou país. [...]

Legalment, la constitució espanyola actualment vigent, a l'article 3.1 fa la insòlita disposició que «*El castellano es la lengua española oficial del Estado. Todos los españoles tienen el deber de conocerla y el derecho a usarla*», insòlita disposició perquè reconeix implícitament que, si més no, la totalitat dels ciutadans del Regne no són de llengua espanyola, o castellana com en diuen ells. Per tant, el Regne és un territori plurinacional on tothom és obligat a aprendre una llengua que per a molts no és la pròpia. Per això, cal assegurar-se que a totes les escoles s'ensenyi l'espanyol i cal certificar oficialment que els immigrants el coneixen mínimament, així com la cultura espanyola. [...]

Així, doncs, la independència de Catalunya, respecte del Regne d'Espanya, implicarà la no aplicació d'aquesta legislació que acorrerà la llengua catalana i la condueix gradualment a l'extinció. I això sense comptar d'altres moltes situacions que menen a la mateixa finalitat espanyolitzadora: com el coneixement de l'espanyol per a tenir qualsevol càrrec a l'administració pública, des dels professors de primària als d'universitat, dels advocats, metges, notaris, enginyers, registradors, etc. Com la propietat del territori i del seu espai radioelèctric, que veta que des del Parlament de Catalunya es pugui ordenar l'establiment d'emissores de ràdio o de televisió i el seu règim lingüístic, etc. De fet, els processos que ara anomenem de «normalització» lingüística, són una batalla infructuosa per trobar un cert estatus per al català dins un espai social i polític on només l'espanyol pot campar lliurement. És una feina descoratjadora, com la de Sísif: una vegada conquerida una fita, fàcilment és desfeta pel poder dominant. Per això els processos de «normalització» lingüística només són reeixits amb la independència política. Només la independència, l'alliberament del poder opressor, pot vitalitzar la llengua dominada. I aquest alliberament polític també és el remei universal per a tots aquells ciutadans que pateixen desamparança apresada en l'ús de la llengua pròpia, desamparança que costa de tractar i d'erradicar i que és la causa que els propis dominats políticament es mostrin molt tebis, o fins contraris, a l'ús de la llengua pròpia. Tanmateix, i atès que els canvis lingüístics de la població d'un territori són lents, i malgrat que l'assoliment de la independència eliminarà o suavitzarà molts de mecanismes contraris al català, la llengua espanyola, com ha succeït amb totes les llengües colonials, hi gaudirà durant temps d'una certa inèrcia a favor. [...]

Si reculem dos segles endarrere, ens trobarem a Europa un ventall de llengües que, generalment des de l'etapa del Renaixement, havien sofert un procés de minorització, és a dir, d'arraconament i de bandejament dins els seus propis territoris lingüístics. Hi podríem comptar, sense cap pretensió d'exhaustivitat, el gallec, el basc, el bretó, l'occità, l'hongarès, el polonès, el gaèlic, el gal·lès, el txec, l'eslovac, el romanès, el sard, l'eslovè, l'estonià, el letó, el lituà, l'ucraïnès, i d'altres. Òbviament, també hi podríem comptar el català.

Què tenen en comú les llengües que avui no són llengües de ple ús als respectius països (gallec, basc, bretó, occità, gal·lès, sard...) i què tenen en comú aquelles que sí que han assolit l'ús regular i normal de la llengua als respectius territoris (hongarès, polonès, txec, eslovac, romanès, eslovè, estonià, letó...)? La resposta se'ns apareix clara i diàfana. Aquelles comunitats lingüístiques que continuen sotmeses a la sobirania d'altri –el primer grup de les que hem esmentat– no han assolit la plena normalitat d'ús de les respectives llengües,

mentre que aquells que han assolit la plena sobirania, és a dir la independència nacional, de manera ben generalitzada, sí que han assolit també la implantació de la pròpia llengua amb la condició de llengua nacional.

Entenem, doncs, que el medi polític natural per a la plena realització de la llengua, per a l'ús ple i per a l'assegurança de garanties de futur és, ben clarament, el fet de comptar amb un estat propi. L'estat propi constitueix l'instrument necessari per a la normalització lingüística, encara que no sempre resulti un instrument suficient. Sí que podem constatar, emperò, que, sense estat propi no hi ha llengües que passin d'una situació de minorització lingüística a una altra situació de normalitat plena en la implantació i en l'ús social de la llengua. [...]

Quan la comunitat en vies de normalització obté el poder polític i la sobirania per exercir-lo plenament, el percentatge de parlants amb què aquesta compti no constitueix un element decisiu pel que fa a possibilitats de generalització del seu ús. Deixant de banda el cas de la «resurrecció» de l'hebreu, hi ha hagut llengües que han assolit la seua plena normalització comptant, en el moment de començar el procés, amb percentatges de parlants considerablement baixos. A Hèlsinki, l'any 1917, els parlants de finès no arribaven al 40% del total de la població i, malgrat tot, avui dia el finès és una llengua plenament normalitzada a la capital de Finlàndia (i a tota la resta del país). [...]

Sigui com sigui, la norma general és la de no aplicació del bilingüisme oficial després de la independència. A través del monolingüisme (que, fet i fet, es practica de manera normal a la major part del món), s'aconsegueix que la llengua en vies de normalització sigui necessària per viure en un determinat país. El bilingüisme anul·la aquest requisit. Així, doncs, el progressiu augment de l'ús de la llengua en vies de normalització té com a contrapartida la caiguda en desús de la llengua que anteriorment li estava superposada, dins el seu territori. [...]

Normalització lingüística no implica aïllament. Al contrari, totes les comunitats lingüístiques que han assolit la plena recuperació de la llengua han tengut bona cura que els seus membres tinguin no sols accés a l'exterior, sinó que n'hi tinguin a través de l'instrument de comunicació que els resulti més eficaç. Amb la generalització d'un cert coneixement de l'anglès, les comunitats lingüístiques normalitzades poden prescindir de les antigues llengües superposades (el rus i l'alemany a Polònia, el rus a Finlàndia, l'alemany a Hongria, etc.). Amb el coneixement del propi idioma nacional i de l'anglès s'aconsegueix el doble objectiu d'afirmar la pròpia nacionalitat i de tenir una porta oberta a la comunicació amb l'exterior, amb la resta del món. [...]

La manera bàsica d'aconseguir que un poble deixi de parlar una llengua per a parlar-ne una altra, és el càstig. Tècnicament, càstig és l'efecte que s'assoleix mitjançant l'administració d'estimulació aversiva associada a una conducta, i consisteix a disminuir la probabilitat futura d'ocurrència d'aquesta conducta. Perquè el càstig sigui eficaç, no cal que sigui especialment intens o dolorós. És molt més important la consistència amb què s'aplica. Un càstig modest però aplicat sistemàticament exercirà un efecte molt poderós, és a dir, reduirà eficaçment l'ocurrència de la conducta. Quan es dona en la natura, el càstig és ben sistemàtic, plenament consistent. Cada vegada que toquem un ferro roent ens cremem. I sempre que mengem algun aliment en mal estat, se'ns regira l'estómac. És per això que ben aviat aprenem a evitar ambdues coses. Amb la llengua funciona igualment. Com s'ha dit, l'ocupació d'un país ve acompanyada de la imposició d'una llengua, i això vol dir violentar els parlants i obligar-los a escoltar, entendre i parlar-ne una altra. Els mètodes, al principi, no solen ser gaire subtils, i la violència és el principal sistema d'imposició. La conducta de parlar una llengua (la pròpia) és castigada de maneres diverses, que van des dels cops fins a la burla, passant per la pèrdua d'oportunitats socials i els costos econòmics (multes, oportunitats de negoci perdudes...). Al mateix temps, la conducta alternativa, parlar la llengua imposada, és sistemàticament recompensada. I molt important, fins i tot quan no hi ha una recompensa concreta associada al fet d'usarla, sempre et manté a estalvi del càstig. Això, en sí mateix, és un reforçador ben poderós. [...]

Fins i tot els parlants que en són més conscients, i més favorables a la recuperació de la normalitat, pateixen les conseqüències de la desemparrança apresada. Parlar en català sempre porta associat alguna mena de cost de resposta, i fer-ho en espanyol no els pot fer sentir bé, en la mesura en què són conscients d'estar contribuint a la substitució lingüística. Convé remarcar que no és en absolut necessari que el càstig siga molt visible. La simple incomoditat derivada del fet que, tot sovint, ens trobem amb persones que diuen que no ens entenen, fins i tot quan els mecanismes d'imposició ja s'han refinat i sofisticat (perquè la violència oberta ja no és tan necessària, i/o perquè ha estat substituïda per mètodes igualment efectius) continua generant un cost afegit (càstig) que pot consistir senzillament en dificultats de comunicació, o arribar a prendre la forma d'estigma social. Un aspecte especialment important d'aquesta incomoditat és que és autoadministrada, i per tant, màximament efectiva. Com ja s'ha dit, la qualitat fonamental del càstig, la que en garanteix l'eficàcia, és la consistència. L'aplicació sistemàtica i consistent d'un estímul aversiu, cada vegada que la conducta es produeix, es fa extraordinàriament difícil si l'ha d'aplicar

algun agent extern. Com va dir algun famós jerarca del nazisme, «molt millor que molta policia, és que cada ciutadà siga un policia». Doncs bé, amb la interiorització de la incomoditat associada a expressar-se en el seu idioma, cada parlant queda convertit en un policia d'ell mateix, i garanteix així un nivell màxim d'eficàcia del càstig, alhora que assegura les condicions que mantenen el seu estat de desemparança: sigui quina sigui la seua resposta, hi ha un grau d'incomoditat (càstig) associat. Aquesta incomoditat no és, òbviament, espontània, sinó apresada. És el resultat de l'aplicació de molt diverses estratègies orientades a dificultar l'ús normal de la llengua minorada. La base de totes aquestes estratègies és la por, i la difusió d'aquesta por es veu molt facilitada pel fet que els humans, com tots els altres primats, prioritzem considerablement l'observació i la imitació com a mecanismes d'aprenentatge. Així, no cal que totes les generacions estiguen exposades als mateixos mètodes violents d'inducció de la por. Els fills ho aprenen dels pares i ho ensenyen als néts.

Cada observador que veu com el fet d'expressar-se en català comporta conseqüències negatives per algú altre, ho aprèn com si les hagués experimentat en carn pròpia. És això el que fa que no siga imprescindible mantenir la coerció violenta al llarg de les generacions. N'hi ha prou d'haver-la fet sentir, i d'administrar algun recordatori ocasional. Quan llegim a la premsa que algú ha estat abusat per haver-se adreçat en català a la policia, a un jutge o als guàrdies de l'aeroport, potser ens indignem i ens bóta el foc reivindicatiu per uns instants. Podem estar segurs, però, que la conseqüència d'això no serà que ens sentirem més còmodes usant el català en qualsevol d'aquestes circumstàncies. Ben al contrari, l'observació del càstig en cap d'altre reduirà la probabilitat futura que nosaltres participem en un comportament similar. Com que l'alternativa, usar directament l'espanyol per a estalviar-nos problemes, també ens genera incomoditat, el manteniment de la desemparança resta ben garantit. [...]

De l'oficialitat de la llengua catalana

El tema de l'oficialitat del català podria sorgir en les converses de repartiment d'actius i de passius entre la República Catalana i el Regne d'Espanya, en el moment de regular la independència. No hi hauria problemes en la reciprocitat de facilitats per a establir un Instituto Cervantes a Barcelona i un altre de Ramon Llull a una o a diverses ciutats de la monarquia espanyola. Tanmateix, els representants del Regne d'Espanya podrien demanar un estatut de llengua oficial o cooficial per a l'espanyol dins el territori de la República Catalana. Els autors d'aquest document, ja han deixat ben clar que la imposició legal d'una llengua a una persona, un autèntic acte d'imperialisme i de colonialisme, és

contrari als drets humans reconeguts universalment. Ha restat clar, també, que la imposició legal d'una llengua a una persona és l'essència de l'oficialitat, segons la constitució del Regne d'Espanya. I aquesta imposició, fins i tot del català, no és tolerable en la República Catalana.

Els negociadors de la part catalana, davant la demanda d'un estatut especial per a la llengua espanyola, podrien proposar una cooficialitat passiva de l'espanyol en els àmbits més directament implicats amb els serveis socials i sanitaris. Això significaria que els professionals i treballadors públics, d'aquests serveis, de la República Catalana haurien d'acreditar la comprensió oral i escrita de l'espanyol, per tal de realitzar millor i més eficaçment les seves feines. Ara bé, aquesta cooficialitat passiva de l'espanyol hauria d'esser corresposta per una cooficialitat passiva del català, simètrica a la cooficialitat passiva de l'espanyol, al País Valencià, a l'Arxipèlag Balear i a la Franja de Ponent. Aquesta reciprocitat de cooficialitats hauria d'esser supervisada per organismes internacionals. [...]

Per als catalans, la qüestió de l'oficialitat no resulta clau ni ens interessa especialment. Per tant, en principi, no cal que hi hagi llengües oficials a la República Catalana. Entenem altament contraproductiu el fet de remarcar que alguna llengua hagi de ser necessàriament d'obligat coneixement. Són les relacions de poder, els elements de sobirania, allò que marca si la gent l'adopta o no de manera espontània i es preocupa o no per aprendre-la. Al cap i a la fi, el que fa que una llengua sigui apresada per aquells que no la saben té a veure, com a element cabdal, amb la sobirania política.

Si acabam fent el català llengua oficial, serà perquè, en una separació amistosa, ho exigeixi el Regne d'Espanya. Si volen que l'espanyol sigui oficial a Catalunya, el català ho ha de ser exactament en la mateixa mesura als territoris catalanoparlants que restin sota sobirania espanyola. En qualsevol cas, amb l'existència del «rerepaís» que suposarà per a la població catalanoparlant del País Valencià, de les Illes Balears i de la Franja, l'existència d'una República Catalana, amb la independència de Catalunya, farà possible un nou marc de negociació de l'estatus de les llengües als respectius països.

Podeu llegir l'article complet en aquest enllaç: http://www.migjorn.cat/pdf/garcia-joan-suay_eines.pdf

3 La catalanofonia, entre la fragilitat i la resistència

Teresa Tort Videllet @teresa_tort

Lliure i Millor, 11/05/2017

<http://lliureimillor.cat/2017/05/11/la-catalanofonia-entre-la-fragilitat-i-la-resistencia-per-teresa-tort/>

Mirar la televisió normalment significa perdre el temps. De totes maneres, hi ha espais televisius pensats expressament per a fer-nos pensar i per a fer-nos créixer. No n'hi ha gaires, però.

Potser contravenint les preferències majoritàries de l'audiència, el Canal 33 ha començat l'emissió de la tercera temporada del programa [*Amb filosofia*](#), conduït per Emili Manzano i Xavier Antich. El primer capítol d'aquesta nova tanda tractava sobre la precarietat, i les reflexions que s'hi van anar desgranant eren dignes de ser apuntades en una llibreta per a rellegir-les amb calma. Dos dels convidats em van cridar especialment l'atenció: [*Simona Škrabec*](#) i [*Josep M. Esquirol*](#).

De les reflexions de l'escriptora d'origen eslovè em va semblar rellevant la idea que la consciència de la fragilitat es pot transformar en un element positiu, tant per a l'individu com per a la comunitat. Škrabec ens diu que una cultura petita es fa important si té la capacitat de fer-se visible i, alhora, si gestiona bé allò que és precari. La fragilitat vista com un element que ens condueix a combinar el valor i la delicadesa em sembla una idea d'un gran potencial en el nostre context cultural.

De fet, les seues paraules em van fer reverberar pensaments propis aplicats estrictament a l'àmbit de la catalanofonia: som atractius com a comunitat lingüística perquè una part important de la nostra força ha vingut i continua venint de la seducció i de la complicitat que volem establir amb els altres. Sabem que necessitem els parlants de les altres llengües que conviuen en un mateix espai compartit i ens esforcem a fer-los partícips de la nostra causa. Evidentment, teixir complicitats en un marc polític hostil i activament contrari resulta difícil i, en certa manera, efímer. Però la feblesa sovint potencia la capacitat d'escoltar i afavoreix el diàleg, cosa que és percebuda també positivament pels membres al·loglots de la comunitat. Com s'explicaria, si no, que fa més de trenta anys s'implantés amb èxit i amb suport dels pares la immersió lingüística a les escoles públiques en les ciutats amb menys ús del català, com Santa Coloma de Gramenet? La fragilitat, paradoxalment, podria ser una explicació consistent del fet que el català es mantingue com a llengua de comunicació social –amb diferències significatives entre els diversos territoris del domini lingüístic– malgrat uns condicionants històrics, demogràfics i polítics adversos.

De les intervencions del filòsof d'origen penedesenc em van agradar aspectes diversos; d'entrada, la nitidesa de les seues paraules i el recurs de remetre's a l'etimologia per a fer-nos entendre el sentit més profund d'algunes idees. Per això, vaig anar a buscar de seguida l'últim llibre seu: *La resistència íntima*.¹

En el primer capítol d'aquest assaig exposa de manera convincent les bondats d'una actitud vital de resistència, entesa com un posicionament que aglutina la consciència, la voluntat i el coratge davant de la realitat disgregadora. Ho expressa clarament en frases memorables: 'Tota resistència és portadora d'una esperança'; 'Memòria i imaginació són les millors armes del resistent'; 'El resistent es resisteix al domini i a la victòria de l'egoisme, a la indiferència, a l'imperi de l'actualitat i a la ceguesa del destí, a la retòrica sense paraula, a l'absurd, al mal i a la injustícia'. Per tant, resistir és un posicionament que omple de sentit els nostres actes.

Tornant a la perspectiva lingüística i dit d'una manera prosaica, no llançar la tovallola encara que les contrarietats siguen constants és l'únic camí que ens farà sobreviure com a comunitat lingüística. Resistir és persistir en l'objectiu de fer viable la vitalitat de la nostra llengua territorial, des de la fragilitat però amb empatia i amb esforç constant.

Confiam, finalment, que els que agafaran el nostre relleu no dilapiden aquesta herència; que la nostra fragilitat no eclipse definitivament la capacitat de resistència.

¹ Josep Maria Esquirol. *La resistència íntima*. Barcelona: Quaderns Crema, 2015.

4 Una miqueta d'orde

Josep Lacreu

Blog *Pren la paraula*. Reflexions sobre llengua, normativa i sociolingüística, 16/06/2017

<http://red.levante-emv.com/joseplacreu/2017/06/16/una-miqueta-dorde/>

En el procés evolutiu de les llengües les paraules experimenten alteracions de molt diversa índole. Una alteració prou habitual és afegir sons inexistents a l'ètim originari per a facilitar-ne la pronunciació o per l'establiment d'algun tipus d'analogia amb altres mots semblants. Estos sons adventicis reben el nom de *epentètics*; en grec, *epénthesis* significava 'intercalació'. Faig esta referència a la terminologia científica i al seu significat originari per a procurar situar el feno-

men en un pla estrictament filològic i llevar així qualsevol connotació associable a incorrecció. De fet, alguns vocables formats a través d'este procediment s'han incorporat als diccionaris i uns altres, en canvi, s'han considerat pronúncies vulgars. El perquè d'este tractament desigual depén, en principi, de quanta gent ho diu, d'on es diu i des de quan es diu. A vegades també intervenen altres factors exògens més difícils de ponderar, com ara el paral·lelisme amb altres llengües pròximes que actuen com a referents de prestigi. Destriar amb rotunditat què és culte i què és vulgar no sempre és fàcil de discernir. La línia fronterera és molt tènue. Entre altres motius perquè sovint no depén de la valoració del fenomen en si mateix, sinó dels ulls amb què es mira. En el fons, el prestigi de determinades formes lingüístiques, més que de raons filològiques, sovint depén de la pròpia autoestima. La valoració positiva d'una determinada manera de parlar fa que es tendisca a refermar en l'expressió escrita. La resta és circumstancial i accessori. Segons el que interesse en cada moment, tal o tal variant pot qualificar-se com a *arcaisme*, *particularisme*, *dialectalisme*... I amb estes referències no pretenc més que ressaltar l'arbitrarietat de certes desqualificacions. Però vegem tot això amb una miqueta de detall en el doblet compost pels mots *orde* i *ordre*.

L'ètim llatí d'on provenen estes dos formes és el mateix: *ōrdo*, *-īnis*, que evolucionà inicialment a *orde* en tot el domini lingüístic. El beat mallorquí Ramon Llull, per exemple, en el *Libre del gentil e los tres savis* (escrit al voltant de l'any 1275) s'expressava d'esta manera: «En axí, per orde, prouem per los cinch arbres»; en els Usatges de Barcelona, una recopilació de normes de dret consuetudinari de la primera mitat del segle XIII, també s'usa reiteradament la forma *orde*: «en aquesta guisa e en aquesta orde pusque lo pare o l'avi milorar son fil o sa fila». Estes citacions tenen un valor purament testimonial.

En la tradició literària valenciana l'única forma usada al llarg de molts segles ha sigut *orde*. Deixem constància de l'ús d'esta variant amb un conjunt de referències que proporcionen una perspectiva diacrònica: «mas tot per Déu és axí ordenat, / lo qual no·s mou, ne·s muda l'orde seu», Ausiàs March (1425); «Déu ho permés, / a mon juhí, / pel prejuhí, / hun tant desorde / fet contra l'orde», Jaume Roig (1460); «La excel·lència vostra faça posar en orde tota la gent qui té de exir defora», Joanot Martorell (1490); «un home competent y trevallador que posara en orde el capdal riquíssim», Teodor Llorente (1900); «si no tinc orde de vosté en contra», Maximilià Thous (1931); «que niuen al fons de molta genteta d'orde», Martí Domínguez (1972); «l'ordenació dels mots en un orde distint del rigorosament alfabètic tradicional», Josep Giner (1984)...

La variant epentètica *ordre* es gestà en la segona mitat del segle XVI en les comarques nord-orientals del domini lingüístic. En realitat, tal com apuntàvem en el paràgraf introductori, es tracta d'un fenomen d'abast més general, consistent a repercutir la *r* de final de síl·laba a la síl·laba següent, travant-la amb una consonant dental (*t* o *d*), que afecta també altres paraules (com *cartó* i *murta*, per exemple, que passaren a dir-se en eixos territoris *cartró* i *murtra*). Durant molt de temps, estes formes alterades per la *r* epentètica foren considerades vulgarismes. Les primeres obres lexicogràfiques catalanes, de fet, només arreplegaven la forma *orde*, tal com es pot constatar en el *Dictionarium seu thesaurus catalano-latinus* (1640), de Pere Torre; en el *Gazophylacium catalano-latinum* (1696), de Joan Lacavalleria, o en el *Diccionario catalán-castellano-latino* (1805), de Josep Bellvitges, Joaquim Esteve i Antoni Juglà.

El primer diccionari que arreplegà la forma *ordre* és el *Diccionari de la llengua catalana ab la correspondencia castellana i llatina*, de Pere Labèrnia, publicat en 1839, i ho féu remetent a *orde*. I així és com es mantingué en totes les obres lexicogràfiques fins a 1932, en què Pompeu Fabra, possiblement influenciat pel prestigi que irradiava la forma francesa *ordre*, distribuí les variants *orde* i *ordre* amb una semàntica desconeguda fins aquell moment: la forma *orde* —apuntava— s'usa «especialment» en el sentit de 'cos de persones unides per una regla comuna a observar', i *ordre* en el sentit de 'manament' i en el de 'disposició regular de les coses'. Eixa distinció formal —cal aclarir-ho— no es practicava en cap lloc. En la llengua real, la forma *ordre* és la variant pròpia de certes comarques del català oriental, mentre que la forma *orde* és la variant usada espontàniament pels parlants del català occidental, del mallorquí i del valencià. I tant l'una com l'altra eren usades en tots els sentits. Es tractava d'una proposta que, com tantes altres de caràcter semblant, s'ha de situar en el marc de la ideologia lingüística noucentista, tan procliu a este tipus de subtiletes artificioses fetes amb la intenció d'ordenar l'expressió culta. Els avantatges i inconvenients d'estes operacions de redistribució semàntica sempre són dubtosos. I no hi ha cap motiu per a dubtar de la bona voluntat que animava Fabra a l'hora de propugnar-la. Però, siga com siga, el que resulta constatable és que el mateix Fabra vacil·là a l'hora de posar en pràctica la seua mateixa proposta. O això és, almenys, el que podria inferir-se quan escriu les «ordres religioses» en la pàgina 25 de seua gramàtica pòstuma, publicada en 1956. (Fem notar entre parèntesis que, a més d'usar la forma epentètica *ordre* referida a una institució religiosa, la utilitzà en gènere femení, solució no acceptada actualment per la normativa en este sentit, si bé mossén Alcover i Francesc de Borja Moll, en el *Dic-*

cionari català-valencià-balear, així és com la consignen, fent constar que antigament també s'usava en masculí. És el contrapunt realista a l'artifici fabrià.)

I la realitat és que els titubejos normatius respecte a les formes *orde* i *ordre* han sigut constants. Durant els anys seixanta, la proposta de Fabra de distingir entre els significats de *orde* i *ordre* s'aplicà amb un rigor quasi castrense. Eren temps de resistència, cal recordar-ho. Però la llengua real, al final, s'obri camí. El *Nou diccionari de la llengua catalana* de Joan Baptista Xuriguera, editat en 1975, recuperant l'esperit originari de l'obra de Fabra, establia una equivalència semàntica entre les formes *orde* i *ordre*, si bé apuntava a través de l'adverbi «especialment» la tendència a l'especialització semàntica ja explicitada anteriorment. Per la seua banda, el *Diccionari manual de la llengua catalana* atribuït al mateix Fabra, tot i que revisat profundament per Josep Ferrer, editat en 1983, reforçava esta mateixa solució, si bé constrenyia l'ús de *orde* amb la doble marca de *antic* i *dialectal* (És pertinent recordar en este punt les apreciacions fetes en el paràgraf inicial sobre este tipus de marques [des]qualificadores.) El *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans, ja des de la primera edició (1995), amb voluntat integradora, reconeixent la realitat lingüística plural, suprimia estes marques constrictives i admetia la plena licitud normativa de la forma *orde* en tots els sentits.

Des de la perspectiva valenciana, tots els diccionaris històrics (el de Joan de Resa, publicat en 1555; el d'Onofre Pou, 1575; el de Manuel Joaquim Sanelo, 1802; el de Just Pastor Fuster, 1827; el de Josep Escrig, 1851; el de Martí Gadea, 1909; el de Lluís Fullana, 1921) incorporen exclusivament la forma *orde*. Contemporàniament, Francesc Ferrer Pastor, en el seu *Diccionari general*, publicat en 1985, fidel a esta tradició lexicogràfica valenciana, atribuïa a *orde* tots els significats, però amb voluntat integradora d'altres veus del domini lingüístic també incorporava *ordre* remetent a *orde*. I això és exactament el que ha ratificat el *Diccionari normatiu valencià*. Difícilment es podia haver fet cap altra cosa sense conculcar el mandat establert en la Llei de Creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua de basar-se en la tradició lexicogràfica i literària i en la realitat lingüística genuïna valenciana. Ara només falta que els agents socials, superant els vaivens dels últims temps, vehiculen socialment este ús generalitzat de la forma *orde*. O dit d'una altra manera encara més senzilla: no hi ha cap raó lingüística per a corregir innecessàriament el que els valencians, com la major part dels catalans, han dit des de temps immemorials.

5 Ben educat, mal educat, beneducat, maleducat

Albert Pla Nualart

Ara, 26/05/2017

http://llegim.ara.cat/opinio/Ben-educat-mal-Beneducat-maleducat_0_1803419674.html

Dins l'entrada *educat* del DIEC2 hi trobem, en negreta cursiva, les locucions *ben educat* i *mal educat*, que hi són definides com algú “que té / no té urbanitat”. Són locucions perquè equivalen a una paraula i tenen un sentit diferent de la simple coincidència en una frase dels mots que les formen. Dit tècnicament: perquè han experimentat un cert grau de lexicalització. *Ben educat* és locució a (1) “X és ben educat i simpàtic” i és simple coincidència de l'adverbi *ben* i el participi *educat* a (2) “X va ser molt ben educat pel seu pare”. *Ben alimentat*, en canvi, només pot ser això segon.

Ara bé, hi ha una clara asimetria entre *ben educat* i *mal educat* que ara el DIEC2 no recull (és probable que ho acabi fent). Jo puc dir (3) “X és un mal educat” però no puc dir (4) “X és un ben educat”. Mentre que a (1) *ben educat* equivalia a un adjectiu, a (3) *mal educat* és un adjectiu substantivat, i aquest segon pas aprofundeix en la lexicalització i fa més que aconsellable l'aglutinació.

És, doncs, una anomalia que el DIEC2 no entri *maleducat* igual que entra, entre moltes altres formes similars, *malparit* o *malparlat*. Entra *malparit* però no *benparit*, perquè podem parlar d'un malparit i molt rarament d'un benparit. Però, curiosament, sí que entra *benparlat*, tot i que no sembla que puguem dir que algú és un benparlat i sembla un cas anàleg a *ben educat*. Sigui com sigui, i contra el parer de la fitxa 7338/1 de l'Optimot, jo diria que són formes que no van necessàriament lligades als verbs *malparir*, *malparlar*, etc. De fet, *benparlar* no és al DIEC2, i tampoc cal que hi sigui *maleducar*.

Tal com jo ho veig, la conversió de *ben/mal* + participi en adjectiu pot comportar, o no, aglutinació, però la substantivació la fa obligatòria. Tan obligatòria que, per molt que *benparit* no sigui al diccionari si, fent un ús creatiu de la llengua, un escriptor digués o fes dir a un personatge que algú és un benparit, faria molt bé d'escriure-ho junt. Més important que obeir literalment el diccionari és entendre i saber aplicar les regles lèxiques que el regeixen.

6 Territori 'lo'

Rudolf Ortega @Rudolf_Ortega

El País, 09/05/2017

http://cat.elpais.com/cat/2017/05/09/cultura/1494359088_917329.html

Poc s'ho podien pensar alguns que les noves tecnologies acabarien fent un favor a l'article neutre *lo*, el monosíl·lab de la llengua més perseguit per lingüistes i correctors aficionats malgrat la seva fortalesa en la llengua oral. Perquè, per bé que en els registres escrits continua essent bandejat de forma sistemàtica (*és lo que et deia* s'ha de canviar sempre per *és el que et deia*), cal destacar la manera com aquest article s'ha afermat en aquesta mena de registre-terra-de-ningú que representen les xarxes socials, un terreny propi de la llengua escrita que reproduïx amb certa fidelitat la llengua oral almenys pel que fa a col·loquialitat i espontaneïtat. Dit d'altra manera, des que existeixen WhatsApp i Twitter l'ús de l'article neutre *lo* està tenint un esclat escrit fenomenal, insospitat fa només pocs anys.

Cal dir que l'article *lo* és una d'aquelles qüestions tradicionalment polèmiques de la llengua catalana, en tant que des de Fabra s'ha considerat una interferència forana tot i que sembla que hi ha motius per argumentar el contrari, que d'interferència no en té res, i que la llengua catalana hi va arribar per evolució pròpia. Es pot trobar una bona síntesi de la qüestió al llibre d'Albert Pla Nualart *Això del català* (p. 92-96), amb la seva presa de partit explícita a favor del *lo*, del qual reivindica la genuïnitat plena tot i haver caigut en desgràcia: "Cent anys d'exclusió de la llengua correcta han convertit *lo* en un sinònim d'incorreció, incultura, deixadesa. Pocs poden ara entendre que acceptar-lo sigui compatible amb mantenir la guàrdia ben alta davant la interferència". També hi ha els detractors, és clar, que l'han perseguit sempre com la pesta.

Sigui tradicionalment incorrecte o no, l'article *lo* gaudeix avui d'una certa tolerància normativa (la nova gramàtica de l'IEC, evidentment, en diu alguna cosa), però el limita a la llengua oral i a registres informals, la qual cosa només ens el faria admetre, pel que fa a la producció escrita, per exemple en diàlegs de narrativa, teatre i ficció audiovisual —sempre, per tant, amb la intermediació d'un autor—, mentre que quedaria totalment proscriu en la resta de producció escrita (premsa, assaig, narrativa, etc.). O sigui, les engrunes. Diu la nova gramàtica (p. 588), "en la parla hi trobem la forma col·loquial *lo* com a article amb valor individualitzador [el que aquí en diem *neutre*]: *Sempre em diu lo que he de fer*. Els registres formals empren l'article *el* com a determinant individualitzador o

fan servir altres recursos: *Sempre em diu el que he de fer (o allò que he de fer, les coses que he de fer)*".

Vet aquí, no obstant, que avui el que es limita gramaticalment a la parla està saltant, via telèfons mòbils, a un nou registre escrit on l'emissor del text té plena sobirania sobre el missatge, el qual no està mediatitzat per lingüistes malalts que no et poden renyar per haver escrit un *lo* quan no tocava. Busco per exemple en el meu propi mòbil, i no em costa gaire trobar algun cas amb l'article neutre traient pit: "Quan informi de lo del pintor, creieu que cal que digui el que ens costa?", o bé "Les mestres han fet lo seu", o bé (i aquest confesso que l'he escrit jo) "Tu, lo que t'havia de dir del català". Sembla clar que el parlant (o n'hauríem de dir l'escrivent) s'ha després d'una cotilla escolar que constrenyia la pròpia intuïció i està abandonant les habituals receptes coercitives contra el *lo* a l'hora d'escriure missatges privats, en una mena d'apoderament que possiblement l'està fent una mica més lliure i més feliç.

Falta ara veure com evoluciona el fenomen, perquè no seria estrany que l'hàbit d'escriure *lo* saltés a registres escrits fins ara vedats i l'article neutre visqués dies de glòria. L'àmbit dels monòlegs, els dietaris, les cròniques i els articles d'opinió podrien ser els primers de veure'n la incorporació. I quan algun mitjà faci el pas, d'altres hi aniran al darrere.

7 Si de debò volem feminitzar el llenguatge

Bel Zaballa @BelZaballa

VilaWeb, 29/06/2017

<http://www.vilaweb.cat/noticies/si-de-debo-volem-feminitzar-el-llenguatge/>

Se n'ha parlat tant i els entesos ho han explicat tan bé, que no entraré en el debat, ni sobre el desdoblament en masculí i femení que ho enfarfega tot, ni sobre l'invent del femení genèric que acaba parlant dels polítics i banquers i les treballadores i estafades, fent un bones-i-dolents que m'esgarrifa. Un femení genèric sense cap base lingüística (el gènere no marcat, neutre, en català és l'anomenat masculí), però que te'l defensen des d'una posició política i sense voler entrar en debats lingüístics. Tot i que puc entendre l'estratègia, no la comparteixo. Però no m'hi posaré, ara.

En tot cas, si es tracta de feminitzar el llenguatge, de fer visible el femení en la nostra llengua, resulta que tenim alguns recursos sense haver de caure en l'aberració gramatical. Encara més: mantenint la genuïnitat de la llengua. I d'això venia a escriure avui aquí, de fet. El cas és que, tant queixar-nos que el femení és invisibilitzat en el nostre llenguatge, i resulta que tenim un neutre femení com una casa de pagès que anem arraconant sense pietat i amb impune desconeixement.

L'anomenat *lo* neutre (que no és pas l'article definit que es diu en part del país) ha ocasionat tants maldecaps que fins i tot alguns el reivindiquen perquè consideren que no hi ha manera de dir la cosa abstracta si no és amb el *lo*. Però sí que n'hi ha, n'hi ha moltes, de maneres, totes. Ho explica estupendament bé Jaume Vallcorba i Rocosa al capítol VII de l'*Obra gramatical i lingüística completa* (vol. I). A mi, llegir-lo, em va fer veure la llum (gràcies, Jordi Badia!).

Amb quina ens surt ara, la columnista de torn? **Ara ve la bona**. En molts casos, aquesta forma neutra la fem amb *el*; però no sempre. Perquè ni sempre va bé, ni cal, ni és la forma correcta. Hi ha vegades que cal fer la frase d'una altra manera (que vol dir, ai las, pensar-la i construir-la en català, sense contaminacions). I hi ha vegades que la forma neutra –**aquesta sí que no te l'esperaves**–, és femenina.

Ben mirat, amb aquest neutre, moltes vegades, volem expressar una abstracció o una inconcreció. Segons Vallcorba, 'el català havia anat tendint a anomenar la inconcreció amb noms substantius lats, d'extensió molt àmplia'. Entre aquests noms, hi ha, per exemple, *fet*, *cas*, *mal*, però també *cosa*, *feta*, *dita*, *pensada*. I, de tots, el més recurrent és *cosa*. Justament, un femení. De fet, fa de pronom relatiu neutre cada dos per tres (*la qual cosa / cosa que*) i apareix en un bon grapat de frases amb aquesta funció de neutre ('És la cosa més divertida del món', 'Les coses que em puguem dir ja me les sé totes', etc.).

Amb tot, sembla que el mot *cosa* s'ha anat perdent i que això ha fet retrocedir les formes neutres femenines. Bé, doncs: no ens les deixem perdre més. Que no **ens la fotin**. Recuperem les coses, no trobeu? I en tot cas, quan la cosa està perduda, continuem tenint el seu article determinat femení per a anar fent els neutres i les abstraccions. De fet, passa sovint que ens apareix l'article femení neutre amb el substantiu sobreentès (*feta*, *dita*, *cosa*). Per què dir, de manera incorrecta, '*lo pitjor* va ser la ressaca de l'endemà', ni tan sols 'el pitjor', podent dir, correctament, 'la [cosa] pitjor va ser la ressaca de l'endemà'?

Encara més: una de les maneres genuïnes de resoldre la combinació errònia de *lo* + adjectiu qualificatiu (*lo bo*, *lo dolent*, *lo millor*, *lo pitjor* i totes aquestes

plagues) és, justament, construint l'expressió amb l'article determinat femení i el mateix adjectiu: '**La bona** és que amb un ibuprofèn i una becaina ja em vaig trobar millor.'

Potser si cadascú no **anés a la seva** ni **fes sempre la mateixa**, la trauríem de l'ostracisme. Si voleu, podeu **dir-hi la vostra, tota cosa** serà benvinguda.

Però és que encara se'n poden fer més, de coses. **Aquí en ve una** que serveix per a fer visibles les dones i, a sobre, fer anar una llengua més clara, concisa i, sí, genuïna. Em refereixo a la concordança del participi, que, malauradament, va desapareixent en una part del domini lingüístic. 'Has vist la Marta? No, no l'he *vista*.' [Les convidades] Les he *fetes* entrar al menjador.' No m'hi estenc perquè ho explica Eugeni S. Reig en un article altament recomanable: '[Una llengua més castellanitzada i més masculista](#)'. Però ja veieu de què va. Es tracta, senzillament, de fer la concordança com s'havia fet sempre –i com encara fa tanta gent, no fitem–, cosa que, a més a més, ens fa visibles a totes. Les dones.

No la caguem més, doncs.

8 Fer-se llegir

David Paloma @geouab

El Punt Avui Cultura, 21/05/2017

<http://www.pamsa.cat/pamsa/resource/reviews/53711-1.pdf>

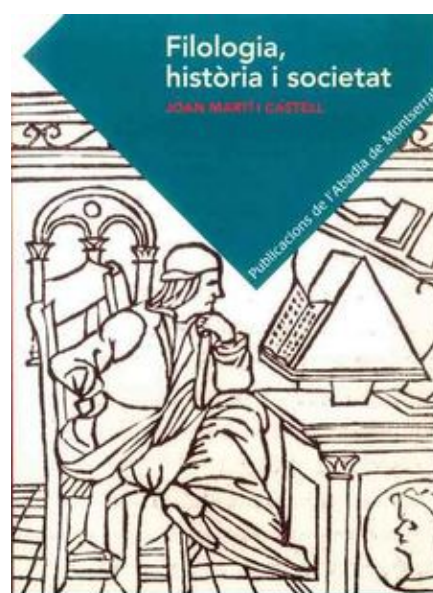
Filologia, història i societat

Joan Martí i Castell

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Pàgines: 264 · Preu: 21 euros

Hi ha molts temes que atreuen filòlegs i lingüistes, però només alguns filòlegs i lingüistes són capaços d'atreure amb independència dels temes que estudien. És el cas de Joan Martí i Castell, catedràtic emèrit de la Universitat Rovira i Virgili i membre també emèrit de l'Institut d'Estudis Catalans.

El 2014 Martí va publicar un primer volum d'aportacions a l'estudi de la filologia i la lingüística catalanes. Ara en publica un altre, tant o més interessant, que conté setze treballs entorn de la realitat històrica i social de la llengua catalana. Tots aquests articles, la majoria teòrics, Martí ja els havia publicat de manera esparsa en diferents revistes: fins i tot n'hi ha un en anglès, extraordinari, sobre el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Afegeixo que no hauria passat res perquè s'hagués publicat en català, diferentment de la publicació original.

Martí té, doncs, una capacitat científica que despunta perquè, gairebé com ningú (del ram), amara els textos amb una estètica potent, d'orfebreria literària. Això es nota tant si escriu sobre la vida i l'obra d'Artur Bladé i Desumvila com si reflexiona al voltant de la identificació llengua/pensament o llengua/comunitat.

L'autor imprimeix aquest caràcter fins i tot en els textos menys subjectes al segell personal. Així, en l'anàlisi del diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans, presenta casos asèptics en pro de la consideració igualitària entre l'home i la dona: modificacions en la nomenclatura i en les definicions dels articles, desdoblament de les subentrades, addició i supressió d'exemples, etcètera.

Tanmateix, un cop presentats aquests casos, Martí els sap embolcallar amb un aire particular, no exempt de contundència. És llavors quan el lector s'atura a pensar si les llengües es construeixen o no al marge de les ideologies culturals dominants; si podem identificar o no el gènere gramatical amb el sexe dels animals; si el principi de l'economia lingüística s'aplica en el llenguatge sexista... Martí es fa llegir.

9 Llengua Nacional

Sumari del núm. 99, 2n trimestre del 2017

<http://llenguanacional.cat/> @LlenguaNacional

EDITORIAL Reconeixements

DIVULGACIÓ

Els comentaris lingüístics a la premsa escrita. Albert Jané

Un alt mestratge en una tramesa mensual. Joaquim Arenas

«El llenguatge» (1976-1985), d'Albert Jané a l'*Avui*. Daniel Casals

Cavall Fort, una revista, un índex i molts records. Núria Vilà

«Mots al vent». David Cuscó

«Català amb nosaltres». Narcís Garolera

CRÒNICA

Albert Jané, una vida barrufada al català. Mireia Plana
El Manifest Koiné, un any després. Joaquim Arenas
La llengua i la literatura a les aules. Montserrat Villagrasa

OPINIÓ

Més enllà de la gramàtica. Pere Grau
L'ombra de l'accent. Associació «Enraonem»
Entrebancs a la normalització lingüística. Pere Ortís

FONÈTICA

Qüestió d'accents. Ramon Torrents

LÈXIC

«Portada», «coberta» i derivats. Pere Martí i Bertran

SINTAXI

Reflexius espuris. Jaume Medina
Ús del pretèrit en períodes temporals. Carles Riera

MILITÀNCIA

Les entitats que lluiten per la llengua catalana (1). Rafel Castellanos
El Correllengua 2017. Jaume Marfany

ENTREVISTA

«Digui, digui...». Mercè Espuny
Enric Frigola. Àlex Gutiérrez

RESSENYES

Tres amics ben diferents. Andreu Salom
Cent anys de normes ortogràfiques. Ramon
Torrents
Encertada divulgació. Josep Ruaix
Una contribució necessària. Ramon Torrents

10 Enllaços i convocatòries

- ▶ **V Jornada sobre Llengua i Societat als Territoris de Parla Catalana, 7 de juliol** de les 9 a les 14 hores, a l'Ateneu Barcelonès (c. Canuda 6, Barcelona). [Programa i inscripció](#)
- ▶ Convocatòria de l'ajut de recerca Lídia Armengol Vila per fer **recerques lingüístiques o sociolingüístiques basades en la llengua catalana d'Andorra**. Servei de Política Lingüística del Govern d'Andorra. Presentació de les sol·licituds fins a l'**1 de setembre del 2017**. [Consulteu-ne les bases](#)
- ▶ [El dictat de l'Ara. El joc de català de l'estiu: entra i comprova si domines la nova ortografia](#)
- ▶ [Signes dels temps: entrevista a Josep Ruaix, capellà i lingüista](#)
- ▶ El blog del Termcat, entrades del mes de juny del 2017: [Què hi ha darrere d'un superaliment?](#) (01/06), [#termedelasetmana: de baix cost](#) (07/06), [Noms d'ocells: terminologia agafada al vol](#) (07/06), [Què és el poliamor?](#) (08/06), [#termedelasetmana: trastorn primari del son](#) (13/06), [Com podem dir spinner en català?](#) (14/06), [Els termes epigenoma i epigenètica, estan ben formats? A què fan referència?](#) (15/06), [#termedelasetmana: ukulele](#) (20/06), [Com s'anomena el rastre que deixem a internet?](#) (22/06), [#termedelasetmana: vacuna contra la febre groga](#) (27/06), [Giró ros, marselan, xarel·lo vermell... Les noves varietats vitivinícoles autoritzades, en català](#) (29/06), [Què és una arracada voltaorella?](#) (29/06)
- ▶ Petició al Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya: [L'ensenyament del català a secundària: reviseu els criteris per als professors interins!](#), Coordinadora d'Estudis de Filologia Catalana, 26/04/2017
- ▶ Albert Morales Moreno, ["Apunts sobre la negociació de la terminologia i el vocabulari de les lleis"](#) (blog de la *Revista de Llengua i Dret*, 27/04/2017)
- ▶ Jaume Medina, ["Voletz' és 'voleu'. Sobre la pregunta del referèndum"](#) (*Núvol*, 08/05/2017). Jordi Badia i Pujol, ["I vós, què votareu?"](#) (*VilaWeb*, 10/06/2017)
- ▶ [Es presenta la traducció al català del navegador Firefox Focus per a dispositius mòbils](#) (Softcatalà, 26/06/2017)
- ▶ Abelard Saragossà, ["La forma dues ¿és regular i enriquidora?"](#) (*Núvol*, 04/03/2017)
- ▶ ["La Generalitat Valenciana estableix el valencià com a llengua pròpia de l'administració"](#) (*El Punt Avui*, 12/05/2017)
- ▶ Nacho Herrero, ["La batalla de la llengua reviu als col·legis valencians"](#) (*El Periódico de Catalunya*, 10/06/2017)